

С. Г. Сторчак,

аспірант, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2119-3351>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.18.112

ФАКТОРИ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ: ПІДХОДИ ДО ЇХ ВИЯВЛЕННЯ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВОЮ

S. Storchak,

Postgraduate student, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia

FACTORS, PRINCIPLES AND THREATS OF ECONOMIC SECURITY: APPROACHES TO THEIR
DETECTION IN STATE ADMINISTRATION

Досягнення економічної безпеки є однією із життєво важливих проблем розвитку будь-якої держави. Всі сфери життєдіяльності людини містять ризики та небезпеки, які необхідно враховувати при визначенні та здійсненні цілей, що висувуються суспільством. Економічна безпека країни має першорядне значення для її розвитку, оскільки вона дає орієнтири до ухвалення вірних соціально-економічних рішень. Мета статті є аналіз науково-теоретичних положень забезпечення економічної безпеки та виокремлення факторів, принципів та загроз економічній безпеці в системі управління державою. Визначено основні внутрішні чинники, які негативно впливають на соціально-економічний розвиток сучасного суспільства: війна в Україні внесла значні зміни до всіх сфер діяльності держави; нестабільність відносин власності; відсутність достатнього шару професійних менеджерів вищого рівня та конкурентного середовища; зацікавленість численних представників органів державної влади, що мають відношення до дозвільної практики та розподілу ресурсів, у нелегальній підприємницькій діяльності; багатство національних природних ресурсів, що сприяють сировинній спрямованості розвитку вітчизняного виробництва; зростання нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів; аморфний стан громадянського суспільства, пов'язаний з труднощами формування середнього класу; недосконалість ринкового законодавства та прихований опір керівництва органів державної влади у реалізації існуючих інституційних актів. У якості головних зовнішніх чинників, що негативно впливають на стан економічної безпеки України, виокремлено: втрата територій з 2014 року, проведення АТО, повномасштабна війна з 24.02.2022 року; високий рівень зовнішнього боргу, посилення спроб його використання для впливу на ухвалення політичних та економічних рішень; придбання іноземними фірмами контрольних пакетів акцій українських підприємств з метою витіснення вітчизняної продукції як із зовнішнього, так і внутрішнього ринку; втрата Україною традиційних ринків збуту внаслідок цілеспрямованої політики протекціонізму країн, що межують з Україною; залежність України від імпорту багатьох видів продукції; незаконне вивезення капіталу до зарубіжних країн у офшорні зони; цілеспрямована кадрова політика придбання (закупівлі) фахівців високої кваліфікації. Визначено загрози економічній безпеці України, які згруповані в чотири напрямки: 1 — загрози, пов'язані зі збільшенням майнової диференціації населення і зростанням

рівня бідності; 2 — загрози, пов'язані з деформованістю структури економіки України; 3 — загрози, пов'язані зі зростанням нерівномірності соціально-економічного розвитку територій; 4 — загрози, спричинені криміналізацією суспільства. Доведено, що об'єктами економічної безпеки є: особистість, суспільство, держава та основні елементи економічної системи, включаючи інституційні відносини у системі державного регулювання економікою. Розроблено концептуальна модель економічної безпеки, яка логічно взаємопов'язана з моделлю національної безпеки. Цей зв'язок зумовлений позиціонуванням економічної безпеки як складової частини національної безпеки. Відповідно державна політика в галузі економічної безпеки є частиною спільної державної політики в галузі національної безпеки, а зміст діяльності із забезпечення економічної безпеки утворюється з урахуванням специфіки економічної безпеки та конкретних зовнішніх та внутрішніх загроз, що впливають на економічну безпеку держави, бізнес-спільноти, суспільства та особистості. Концепцію економічної безпеки можна обґрунтувати як мінімум з позиції трьох основних теорій: по-перше, теорії довгострокового техніко-економічного розвитку; по-друге, загальної теорії управління; по-третє, теорії сталого розвитку.

Achieving economic security is one of the vital problems of the development of any state. All spheres of human activity contain risks and dangers that must be taken into account when defining and implementing goals set by society. The economic security of the country is of primary importance for its development, as it provides guidelines for making correct socio-economic decisions. The purpose of the article is the analysis of scientific and theoretical provisions for ensuring economic security and the identification of factors, principles and threats to economic security in the state management system. The main internal factors that have a negative impact on the socio-economic development of modern society have been identified: the war in Ukraine has brought significant changes to all spheres of state activity; instability of property relations; lack of a sufficient layer of professional managers of the highest level and a competitive environment; the interest of numerous representatives of state authorities, related to the permitting practice and distribution of resources, in illegal business activities; the wealth of national natural resources that contribute to the raw material orientation of the development of domestic production; growing unevenness of socio-economic development of regions; the amorphous state of civil society associated with the difficulties of forming the middle class; the imperfection of market legislation and the hidden resistance of the leadership of state authorities in the implementation of existing institutional acts. As the main external factors that have a negative impact on the state of economic security of Ukraine, the following are singled out: loss of territories since 2014, ATO, full-scale war since February 24, 2022; high level of foreign debt, increasing attempts to use it to influence the adoption of political and economic decisions; acquisition of controlling stakes in Ukrainian enterprises by foreign firms with the aim of displacing domestic products from both the foreign and domestic markets; Ukraine's loss of traditional sales markets as a result of the purposeful policy of protectionism of countries bordering Ukraine; dependence of Ukraine on the import of many types of products; illegal export of capital to foreign countries in offshore zones; targeted personnel policy for the acquisition (procurement) of highly qualified specialists. Threats to the economic security of Ukraine have been identified, which are grouped into four directions: 1 — threats associated with the increase in property differentiation of the population and the growth of the poverty level; 2 — threats related to the de-formation of the structure of the Ukrainian economy; 3 — threats related to the growing unevenness of the socio-economic development of territories; 4 — threats caused by the criminalization of society. It is proved that the objects of economic security are: the individual, society, the state and the main elements of the economic system, including institutional relations in the system of state regulation of the economy. A conceptual model of economic security, which is logically interconnected with the model of national security, has been developed. This connection is due to the positioning of economic security as a component of national security. Accordingly, the state policy in the field of economic security is a part of the joint state policy in the field of national security, and the content of activities to ensure economic security is identified taking into account the specifics of economic security and specific external and internal threats that affect the economic security of the state, business communities, societies and individuals.

The concept of economic security can be substantiated as a minimum from the position of three main theories: first, the theory of long-term technical and economic development; secondly, the general management theory; thirdly, theories of sustainable development.

Ключові слова: економічна безпека, фактори, принципи, держава, складові економічної безпеки, загрози економічній безпеці, модель економічної безпеки.

Key words: economic security, factors, principles, state, components of economic security, threats to economic security, model of economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема забезпечення економічної безпеки держави залишається однією з найбільш важливих протягом уже кількох століть, проте, якщо раніше найбільш уразливими перед загрозою втрати економічної незалежності, економічної безпеки вважалися найменш розвинені в економічному плані, в тому числі, технологічно відсталі країни, то сьогодні, в епоху глобалізації, як свідчать кризові явища, що торкнулися 2008, 2019 років і пізніше більшості економік світу, навіть такі економічно розвинені держави, як Греція, Ірландія, Італія, Іспанія та ряд інших, що входять до Євросоюзу, не гарантовані від втрати економічної безпеки і потрапляння в залежність від міжнародних організацій та країн партнерів.

Для України питання забезпечення економічної безпеки стали максимально актуальними з 2014 року початку АТО та тимчасової втрати Криму, а з 2022 року — початку повномасштабної війни в Україні, питання економічної безпеки стало вже питанням існування держави. Зміна геополітичних, економічних стратегій і вплив війни внесло істотні зміни у економічний уклад держави, який виявлявся як у проблемах виробництва, логістики, цінової політики, безпеки підприємницької діяльності, фінансових обмежень, екологічних проблем тощо.

Досягнення економічної безпеки є однією із життєво важливих проблем розвитку будь-якої держави. Всі сфери життєдіяльності людини містять ризики та небезпеки, які необхідно враховувати при визначенні та здійсненні цілей, що висуваються суспільством. Економічна безпека країни має першорядне значення для її розвитку, оскільки вона дає орієнтири до ухвалення вірних соціально-економічних рішень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Як відомо, проблеми досягнення економічної безпеки держави, регіонів, окремих галузей економіки, а також дослідження питань, пов'язаних з цією проблемою, відображені в наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Акімов В. А., Андрійчук В. Г., Белов О. Ф., Бінько І. Ф., Бурлака О. М., Варналій З. С., Власюк О. С., Baldwin D., Верхоглядова Н. І., Геєць В. М.,

Губський Б. В., Денисов А. І., Дороніна О. А., Єрмошенко М. М., Жураківський Є. С., Жаворонкова Г. В., Zukrowska K., Камлик М. І., Козловський С. В., Козловський В. О., Ksiezopolski K. M., Кіреєва Є. А., Калетнік Г. М., Лавров Р. В., Лубенець І. О., Макара О. В., Мішина І. Г., Мунтіян В. І., Пастернак-Таранушенко Г. А., Пухтаєвич Г. О., Prebisch R., Raczkowski K., Скидан О. В., Трач В. О., Циглик І. І., Череп А. В., Шлемко В. Т. та інші.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті є аналіз науково-теоретичних положень забезпечення економічної безпеки та виокремлення факторів, принципів та загроз економічній безпеці в системі управління державою.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні забезпечення економічної безпеки особливо актуальне через зниження рівня життя більшості населення країни, зростаючу диференціацію громадян за майновою ознакою, надмірну поляризацію доходів, зносу і старінню виробничої та соціальної інфраструктури, війни. Продовжується посилення процесів девіантної поведінки численних нестійких верств населення, посилюється недовіра суспільних сил до можливості подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку, спостерігаються явища зрощування організованої злочинності з представниками органів державної та місцевої влади.

Основні внутрішні чинники, які негативно впливають на соціально-економічний розвиток сучасного суспільства, подаються у вигляді індикаторів внутрішніх загроз, які знижують рівень економічної безпеки. До них, перш за все, слід зарахувати [1, 2]:

— війна в Україні внесла значні зміни до всіх сфер діяльності держави. Повномасштабна війна вплинула на діяльність суб'єктів економічної діяльності всередині держави, зруйнувала існуючі економічні ланцюжки та зв'язки (можна розглядати як внутрішній та зовнішній фактор);

— нестабільність відносин власності, триває її кримінальний переділ, відсутність цивілізованого роботодавця, здатного налагодити ефективне реальне вироб-

Рис. 1. Класична класифікація складових економічної безпеки держави

ництво, переважне підприємництво у сфері торговельно-закупівельної діяльності, яке досить важко піддається об'єктивному адміністративному контролю;

— відсутність достатнього шару професійних менеджерів вищого рівня та конкурентного середовища серед кваліфікованого управлінського персоналу, цілеспрямоване поширення думки про неможливість законотворчого керівництва діяльністю організації в умовах чинного законодавства;

— зацікавленість численних представників органів державної влади, що мають відношення до дозвільної практики та розподілу ресурсів, у нелегальній підприємницькій діяльності, що є джерелом додаткових їх доходів у вигляді поборів і хабарів, сплеск корупції адміністративного апарату;

— багатство національних природних ресурсів, що сприяють сировинній спрямованості розвитку вітчизняного виробництва, зниження кваліфікації працівників, що спеціалізуються лише на процесах транспортування необробленої сировини;

— зростання нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів, тенденція невиправданої концентрації фінансових ресурсів у великих містах, що сприяє утриманським настроям депресивних, кризових і відсталих в економічному відношенні регіонів;

— аморфний стан громадянського суспільства, пов'язаний з труднощами формування середнього класу, низькою активністю професійних спілок, нездатністю розрізнених партій та численних громадських рухів ефективно контролювати діяльність законодавчої та виконавчої влади;

— недосконалість ринкового законодавства та прихований опір керівництва органів державної влади у реалізації існуючих інституційних актів, низька ефективність їх застосування.

У той же час не можна абстрагуватися від впливу на спрямованість і темпи розвитку суспільства та зовнішніх факторів, які можуть істотно сприяти або гальмувати прогресивні тенденції і ознаки стабілізації суспільно-економічного розвитку країни. Проте якщо внутрішні чинники перебувають у безпосередньому розпорядженні громадських сил країни, впливати на зовнішні чинники значно складніше. У той самий час посилення на несприятливі зовнішні чинники нерідко стає несум-

лінним виправданням своїх недоліків, промахів і помилок внутрішньої соціально-економічної політики.

У якості головних зовнішніх чинників, що негативно впливають на стан економічної безпеки України, можна виокремити наступні [3, 4]:

— втрата територій з 2014 року, проведення АТО, повномасштабна війна з 24.02.2022 року, що призвело до залежності економіки України від міжнародних організацій, країн та корпорацій. Ці процеси вкрай негативно впливають на загальний рівень економічної безпеки держави, констатуючи залежність України від зовнішніх факторів;

— високий рівень зовнішнього боргу, посилення спроб його використання для впливу на ухвалення політичних та економічних рішень;

— придбання іноземними фірмами контрольних пакетів акцій українських підприємств з метою витіснення вітчизняної продукції як із зовнішнього, так і внутрішнього ринку;

— втрата Україною традиційних ринків збуту внаслідок цілеспрямованої політики протекціонізму країн, що межують з Україною (приклад блокада кордону Польщею на початку 2024 року через постачання сільськогосподарської продукції [5, 6]);

— залежність України від імпорту багатьох видів продукції, у тому числі стратегічного призначення та комплектуючих;

— незаконне вивезення капіталу до зарубіжних країн у офшорні зони;

— цілеспрямована кадрова політика придбання (закупівлі) фахівців високої кваліфікації, які мають готові до впровадження "ноу-хау", своєрідний "витік умів", що знижує інтелектуальний науково-технічний потенціал української нації.

Зіставлення індикаторів внутрішніх та зовнішніх загроз економічній безпеці сучасному українському суспільству свідчить про наростання соціальної напруженості у зв'язку з майновою диференціацією населення, що продовжується, та підвищенням рівня бідності, високим рівнем інфляції, погіршенням фізичного та духовного здоров'я нації. Запропоновані фактори доповнюють запропоновану класифікацію складових економічної безпеки В. І. Мунтіяна [7], яка наведена на рис. 1 [8], в якій можна особливо виокремити такі внутрішні скла-

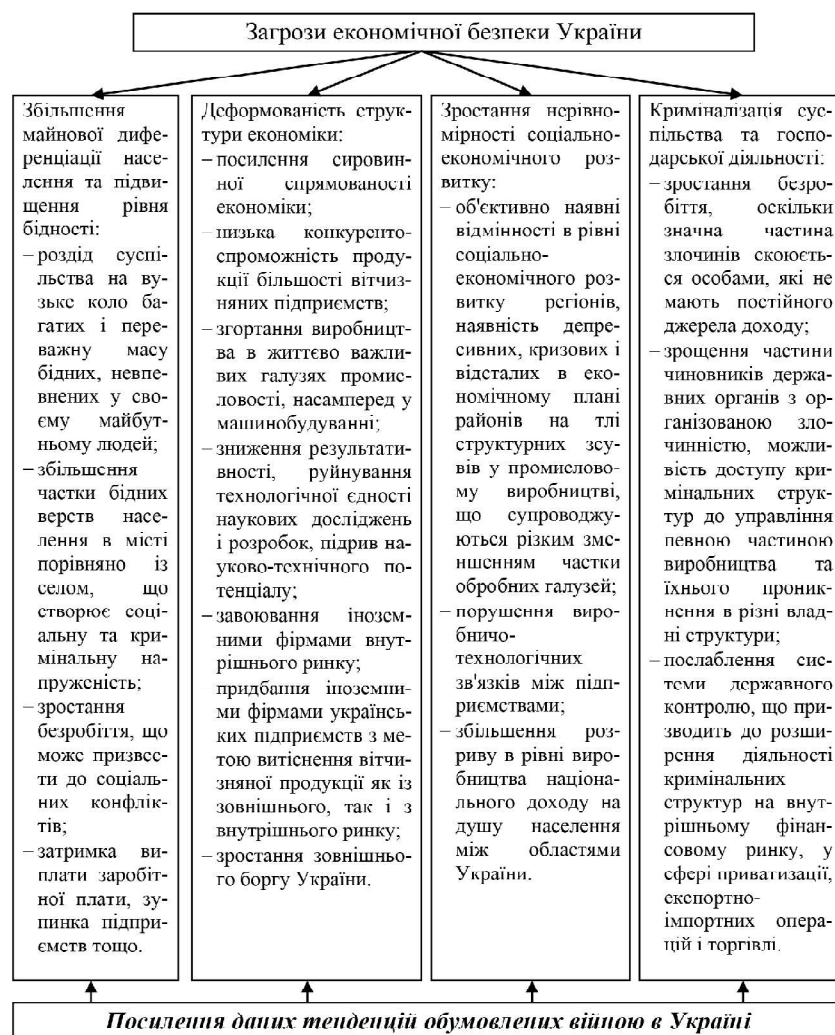

Рис. 2. Загрози економічної безпеки України

дові, як воєнно-економічна безпека [9], продовольча безпека [10] та демографічна безпека [11].

Перехід до нових форм регулювання суспільних відносин відбувається в умовах постійного дефіциту і суперечливості правової бази, відставання законодавства від процесів, що реально відбуваються в суспільстві, нестійкого функціонування найважливіших інститутів ринкової економіки при високому рівні корумпованості чиновників. Все це робить особливо актуальною цілеспрямовану діяльність усіх інститутів країни щодо забезпечення економічної безпеки держави в умовах кризового та військового стану.

Класифікація загроз економічній безпеці представлена на рис. 2.

Перераховані вище загрози згруповані в чотири напрямки: 1 — загрози, пов'язані зі збільшенням майнової диференціації населення і зростанням рівня бідності; 2 — загрози, пов'язані з деформованістю структури економіки України; 3 — загрози, пов'язані зі зростанням нерівномірності соціально-економічного розвитку територій; 4 — загрози, спричинені криміналізацією суспільства.

Об'єктами економічної безпеки виділено: особистість, суспільство, державу та основні елементи еко-

номічної системи, включаючи інституційні відносини у системі державного регулювання економікою.

З погляду існуючих основних підходів до розвитку теорій (макроекономічного, мікроекономічного, правового, соціального, системного, інституційного та інших) можна пояснити наявність конкретних теоретичних напрямів, можливість їх подальшого розвитку та інтерпретації стосовно проблеми економічної безпеки. Враховуючи, що цей науковий напрямок є відносно молодим і єдиною позицією вчених до формування концептуальної моделі економічної безпеки поки що не існує, зробимо спробу теоретично обґрунтувати та побудувати власну концептуальну модель.

Зміст і структура концептуальної моделі економічної безпеки представлена нами на рис. 3.

Подана на рис. 3 модель економічної безпеки логічно взаємопов'язана з моделлю національної безпеки. Цей зв'язок зумовлений позиціонуванням економічної безпеки як складової частини національної безпеки. Відповідно державна політика в галузі економічної безпеки є частиною спільної державної політики в галузі національної безпеки, а зміст діяльності із забезпечення економічної безпеки утворюється з урахуванням специфіки економічної безпеки та конкретних зовнішніх та внутрішніх загроз, що впливають на економічну без-

Рис. 3. Загальна концептуальна модель економічної безпеки

пеку держави, бізнес-спільноти, суспільства та особистості.

На нашу думку, концепцію економічної безпеки можна обґрунтувати як мінімум з позиції трьох основних теорій: по-перше, теорії довгострокового техніко-економічного розвитку (ТДТЕР); по-друге, загальної теорії управління (ЗТУ); по-третє, теорії сталого розвитку (ТСР).

Основними елементами представленої нами концептуальної моделі економічної безпеки виділено: по-перше, державну стратегію та державну політику, здійснення заходів якої побудовано на теоретико-методологічній та законодавчій основі; по-друге, принципи забезпечення економічної безпеки; по-третє, діяльність із забезпечення економічної безпеки. Усі елементи мають між собою причинно-наслідкові зв'язки.

Державна політика у сфері забезпечення національної безпеки, основні напрями якої визначає Президент України, є сукупністю скоординованих політичних, організаційних, соціально-економічних, військових, правових, інформаційних, спеціальних та інших заходів. Державна політика у сфері забезпечення економічної

безпеки є невід'ємною частиною державної політики у сфері забезпечення національної безпеки. Напрями державної політики обумовлені видами економічної діяльності та діяльності в галузі забезпечення економічної безпеки, взаємозв'язок між якими представлений семантичною моделлю — рис. 4.

Вище охарактеризовані принципи забезпечення економічної безпеки, виділені нами як група специфічних принципів, можуть бути спроектовані та деталізовані для всіх без винятку рівнів управління, включаючи рівні суб'єктів господарювання — суб'єктів бізнесу, що дозволить розробляти комплексні програми та внутрішні стандарти щодо забезпечення економічної безпеки, здійснювати моніторинг загроз та ризиків з метою їх запобігання у поточній діяльності та на перспективу.

ВИСНОВКИ

Ключовим завданням держави є побудова системи управління економічною безпекою та ідентифікація детермінантів за такими напрямиами як: опис можливих загроз та механізмів впливу на економічну безпеку держави; визначені індикаторів, що доз-

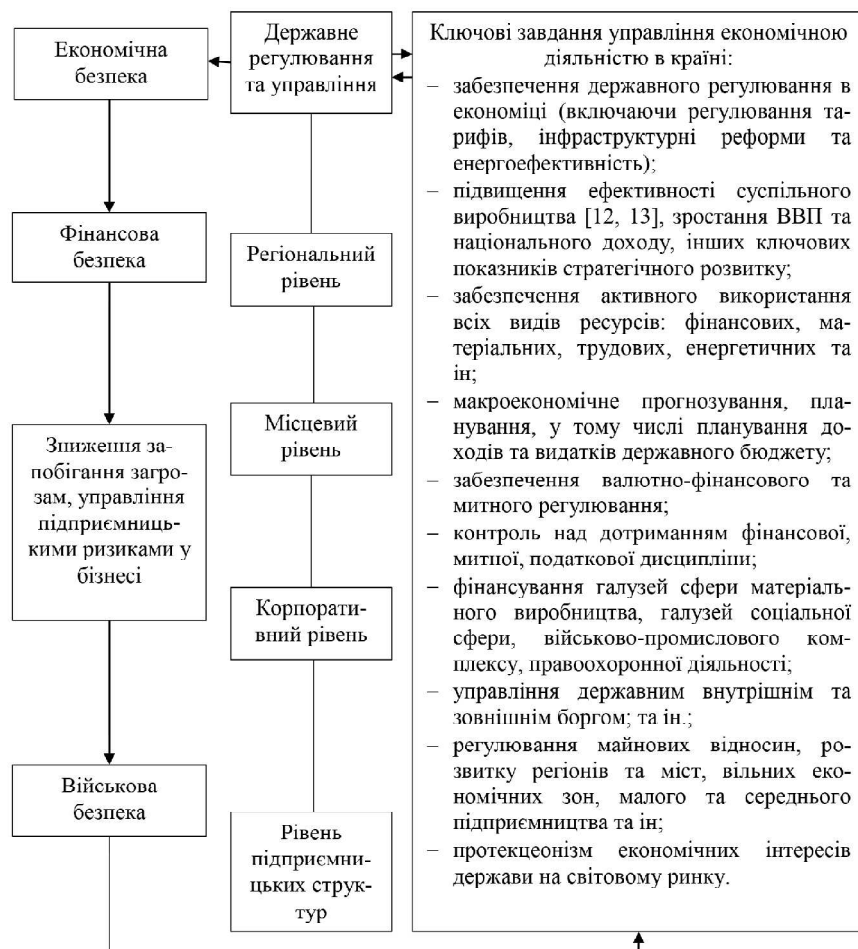

Рис. 4. Семантичні взаємозв'язки завдань управління економічною діяльністю та діяльністю із забезпечення економічної безпеки

воляють відстежувати параметри соціально-економічного розвитку; встановлені граничних значень кожного з індикаторів, досягнення якого свідчить про виникнення загроз втрати економічної безпеки держави.

До основних внутрішніх чинників, які негативно впливають на соціально-економічний розвиток сучасного суспільства та її економічну безпеку відносяться: війна в Україні; нестабільність відносин власності; кримінальні процеси в економіці; відсутність достатнього прощарку підприємств; відсутність достатнього прощарку середовища серед кваліфікованого управлінського персоналу; зацікавленість численних представників органів державної влади, що мають відношення до дозвільної практики та розподілу ресурсів, у нелегальній підприємницькій діяльності; багатство національних природних ресурсів, що сприяють сировинній спрямованості розвитку вітчизняного виробництва; зростання нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів; недосконалість ринкового законодавства. До зовнішніх чинників, що негативно впливають на стан економічної безпеки України, можна виділити: втрату територій з 2014 року, проведення АТО, повномасштабна війна з 24.02.2022 року; високий рівень зовнішнього боргу; придбання іноземними фірмами контрольних пакетів акцій українських підприємств з метою витіснення вітчизняної продукції з міжнародних ринків; втрата Україною традиційних ринків

збуту внаслідок цілеспрямованої політики протекціонізму країн, що межують з Україною; залежність України від імпорту багатьох видів продукції; незаконне вивезення капіталу в зарубіжні країни; своєрідний "витік умів".

Об'єктами економічної безпеки є: особистість, суспільство, держава та основні елементи економічної системи, включаючи інституційні відносини у системі державного регулювання економікою. Державна політика в галузі економічної безпеки є частиною загальної державної політики в галузі національної безпеки, а зміст діяльності щодо забезпечення економічної безпеки утворюється з урахуванням специфіки економічної безпеки та конкретних зовнішніх та внутрішніх загроз, що впливають на економічну безпеку держави, бізнес-спільноти, суспільства та особистості. Концепцію економічної безпеки можна обґрунтувати як мінімум з позиції трьох основних теорій: по-перше, теорії довгострокового техніко-економічного розвитку; по-друге, загальної теорії управління; по-третє, теорії сталого розвитку.

Література:

1. Сторчак С. Г. Основні загрози економічній безпеці України // Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Вінниця, ВНТУ, 1—2 березня 2024 р. URL: <https://>

conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2024/paper/view/20186/0

2. Kozlovskiy, S., Petrunenko, I., Mazur, H., Butenko, V., Ivanyuta, N. (2022). Assessing the probability of bankruptcy when investing in cryptocurrency. *Investment Management and Financial Innovations*. Vol. 19 (3), pp. 312—321. [https://www.doi.org/10.21511/imfi.19\(3\).2022.26](https://www.doi.org/10.21511/imfi.19(3).2022.26)

3. Kozlovskiy, S., Bilenko, D., Dluhopolskiy, O., Vitvitskiy, S., Bondarenko, O., Kornichuk, O. (2021). Determinants of Covid-19 death rate in Europe: empirical analysis. *Problemy Ekorozwoju — Problems of sustainable development*. Vol. 16 (1), pp. 17—28.

4. Kozlovskiy, S., Grynyuk, R., Baidala, V., Burdiak, V., Bakun, Y. (2019). Economic security management of Ukraine in conditions of European integration. *Montenegrin Journal of Economics*. Vol. 15, № 3, pp. 137—153.

5. Радченко Г. Спочатку кордон з Україною блокували польські перевізники, тепер фермери. Чому вже майже пів року Польща та ЄС не розв'язують цю проблему? *Журнал Forbes Україна*. 06 березня 2024. URL: <https://forbes.ua/money/spochatku-kordon-z-ukrainoyu-blokuvali-polski-perevizniki-teper-fermeri-chomu-vzhe-mayzhe-piv-roku-polshcha-ta-es-ne-rozvyazuyut-tsyu-problemu-rozpovidaie-gennadiy-radchenko-06032024-19686>

6. Кіцімон О. Україна може заборонити імпорту агропродукції з Польщі. *Суспільне Новини*. 17 лютого 2024. URL: <https://susplne.media/686502-ukraina-moze-zaboroniti-import-agroprodukcii-z-polsi-solskij/>

7. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. К.: КВІЦ. 1999. 462 с.

8. Лавров Р. В., Сторчак С. Г., Безп'ятко О. А. Концепційні підходи до формування моделі економічної безпеки держави в умовах диджиталізації. *Агросвіт*. 2024. № 8. С. 49—57.

9. Shevchuk, O., Ilyash, O., Mazhara, G., Roshchyna, N., Hrynkevych, S., Lavrov, R., Kozlovskiy, S. (2023). Modeling regional sustainable development in Ukrainian crisis and war. *Problemy Ekorozwoju — Problems of sustainable development*. Vol. 18 (1), pp. 37—50.

10. Баранов А. В., Сторчак С. Г. Продовольча безпека як фактор економічної безпеки економіки України в умовах війни. *Агросвіт*. 2023. № 13. С. 75—82.

11. Kozlovskiy, S., Kulinich, T., Vechirko, I., Lavrov, R., Zayukov, I., Mazur, H. (2024). Relationship between net migration and economic development of European countries: Empirical conclusions. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 22 (1), pp. 605—618.

12. Мазур Г. Ф., Козловський А. В. Сучасні заходи стимулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 8. С. 12—18.

13. Shpykuljak, O., Mazur, H. Institutional Principles of the Formation of Social Capital in the Mechanism of Development of Rural Territories. *Ekonomika APK*. 2014, pp. 63—68.

References:

1. Storchak, S.H. (2024), "The main threats to the economic security of Ukraine", *Suchasni tendentsii rozvytku finansovykh ta innovatsijno-investytsijnnykh*

protseviv v Ukraini [Modern trends in the development of financial and innovation-investment processes in Ukraine], VNTU, Vinnytsia, Ukraine, available at: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2024/paper/view/20186/0> (Accessed 25 Aug 2024).

2. Kozlovskiy, S., Petrunenko, I., Mazur, H., Butenko, V. and Ivanyuta, N. (2022), "Assessing the probability of bankruptcy when investing in cryptocurrency", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 19 (3), pp. 312—321. [https://www.doi.org/10.21511/imfi.19\(3\).2022.26](https://www.doi.org/10.21511/imfi.19(3).2022.26)

3. Kozlovskiy, S., Bilenko, D., Dluhopolskiy, O., Vitvitskiy, S., Bondarenko, O. and Kornichuk, O. (2021), "Determinants of Covid-19 death rate in Europe: empirical analysis", *Problemy Ekorozwoju — Problems of sustainable development*, vol. 16 (1), pp. 17—28.

4. Kozlovskiy, S., Grynyuk, R., Baidala, V., Burdiak, V. and Bakun, Y. (2019), "Economic security management of Ukraine in conditions of European integration", *Montenegrin Journal of Economics*, vol. 15, no. 3, pp. 137—153.

5. Radchenko, H. (2024), "Initially, the border with Ukraine was blocked by Polish carriers, now farmers. Why haven't Poland and the EU solved this problem for almost half a year?", *Forbes Ukraine*, available at: <https://forbes.ua/money/spochatku-kordon-z-ukrainoyu-blokuvali-polski-perevizniki-teper-fermeri-chomu-vzhe-mayzhe-piv-roku-polshcha-ta-es-ne-rozvyazuyut-tsyu-problemu-rozpovidaie-gennadiy-radchenko-06032024-19686> (Accessed 25 Aug 2024).

6. Kitsimon, O. (2024), "Ukraine can ban the import of agricultural products from Poland", available at: <https://susplne.media/686502-ukraina-moze-zaboroniti-import-agroprodukcii-z-polsi-solskij/> (Accessed 25 Aug 2024).

7. Muntiian, V.I. (1999), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic security of Ukraine], KVITs, Kyiv, Ukraine.

8. Lavrov, R.V. Storchak, S.H. and Bezp'iatko, O.A. (2024), "Conceptual approaches to the formation of a model of economic security of the state in the context of digitalisation", *Ahrosvit*, vol. 8, pp. 49—57.

9. Shevchuk, O., Ilyash, O., Mazhara, G., Roshchyna, N., Hrynkevych, S., Lavrov, R. and Kozlovskiy, S. (2023), "Modeling regional sustainable development in Ukrainian crisis and war", *Problemy Ekorozwoju — Problems of sustainable development*, vol. 18 (1), pp. 37-50.

10. Baranov, A.V. and Storchak, S.H. (2023), "Food security as a factor of economic security of Ukraine's economy during war", *Ahrosvit*, vol. 13, pp. 75—82.

11. Kozlovskiy, S., Kulinich, T., Vechirko, I., Lavrov, R., Zayukov, I. and Mazur, H. (2024), "Relationship between net migration and economic development of European countries: Empirical conclusions", *Problems and Perspectives in Management*, vol. 22 (1), pp. 605—618.

12. Mazur, G. and Kozlovskiy, A. (2017), "Modern events of promoting agricultural production in Ukraine", *Agrosvit*, vol. 8, pp. 12—18.

13. Shpykuljak, O. and Mazur, H. (2014), "Institutional Principles of the Formation of Social Capital in the Mechanism of Development of Rural Territories", *Ekonomika APK*, pp. 63—68.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024 р.